

Οι λόγοι που οδηγούν στην άσκηση βίας είναι πολλοί και διαφέρουν ανάλογα με την κοινωνικοοικονομική κατάσταση των ατόμων, την ιστορική συγκυρία, την κουλτούρα και τον πολιτισμό. Στους εκλυτικούς παράγοντες περιλαμβάνονται τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, η ελλιπής καλλιέργεια, οι καθ' ἑξίν βίαιες συμπεριφορές που ενισχύονται από το περιβάλλον, η φαντασίωση της βίας, οι ελλιπώς αναπτυγμένες επικοινωνιακές ικανότητες, η ανεπαρκής γονική υποστήριξη και επιρροή, οι άδικες τιμωρίες και η κακοποίηση των παιδιών, η φτώχεια, ο υπερπληθυσμός και ο συνωστισμός, η επιρροή των μέσων μαζικής ενημέρωσης και οι κοινωνικές νόρμες.

Η βία είναι μια μορφή έκφρασης του θυμού ή του φόβου, και αποτελεί μια φυσιολογική ανθρώπινη αντίδραση (Harvard ? EDC, 1996). Μαθαίνεται σε μικρή ηλικία, συνεπώς μπορεί να αποφευχθεί μέσα από πρώιμες θετικές εμπειρίες (American Psychological association, 1993).

Η σχολική βία εμφανίζεται κυρίως, με τη μορφή του σχολικού εκφοβισμού (bullying), ο οποίος περιλαμβάνει τη λεκτική, τη σωματική, την ψυχολογική, τη σεξουαλική παρενόχληση, καθώς και το βανδαλισμό. Αποτελεί εσκεμμένη πράξη, που αποσκοπεί στην πρόκληση σωματικού ή ψυχικού πόνου και στην υποταγή του θύματος. Ο εκφοβισμός είναι σύνθετο φαινόμενο και μπορεί να αναφέρεται σε σωματική (σπρωξίματα, κλωτσιές, μπουνιές), συναισθηματική, ή λεκτική επίθεση (κοροϊδία, βρισιές, σαρκασμό, χειρονομίες, συκοφαντίες, γελοιοποίηση, απειλές), σεξουαλικό (ανεπιθύμητο άγγιγμα, προσβλητικά μηνύματα, λεκτική παρενόχληση) και ηλεκτρονικό εκφοβισμό (κακόβουλα sms, κλήσεις, e-mail, chat με απειλητικό περιεχόμενο).

Η σχολική βία είναι μια μορφή κοινωνικού ελλείμματος που αντανακλά την κοινωνική ανισότητα, τον αποκλεισμό και τη ματαίωση των ατομικών προσδοκιών. Η σχολική βία συσχετίζεται άμεσα με την εγκληματικότητα στην ευρύτερη κοινωνία και είναι δείκτης της ανοχής της. Για το λόγο αυτό, η εξάλειψή της συνδέεται με την προστασία των θεσμών και των αξιών του κοινωνικού πλαισίου.

Η στάση και η συμπεριφορά των παραβατικών μαθητών αποτελεί μικρογραφία του οικογενειακού, σχολικού και κοινωνικού περιβάλλοντος. Συνεπώς, η πρόληψη πρέπει να στηρίζεται στην ολιστική αναπλαισίωση και στην υιοθέτηση διδακτικών μεθόδων που προάγουν την πειθαρχία, παράλληλα με την αίσθηση της δικαιοσύνης. Οι πειθαναγκαστικοί μέθοδοι, οι άδικες τιμωρίες, η πριμοδότηση ορισμένων μαθητών δημιουργούν αρνητικά πρότυπα, που αναπαράγουν τη βία.

Στοιχεία, όπως η ενίσχυση της αυτοεκτίμησης μέσω της επιβράβευσης και της αναγνώρισης, η συνεργασία και η παρώθηση ενισχύουν την απόκτηση νέων δεξιοτήτων και διδάσκουν στους μαθητές την ορθή διεκδίκηση των επιδιώξεών τους. Η συμμετοχή και η ενεργός δράση των μαθητών σε κοινωνικά επιθυμητές δραστηριότητες, εκτονώνει την ενέργεια και παράλληλα τους εξοπλίζει με δεξιότητες που θα αποδειχθούν χρήσιμες στην κοινωνική τους προσαρμογή.

Τα προγράμματα αγωγής υγείας επιδιώκουν την ανάπτυξη στρατηγικών για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, την πρόληψη και τη φροντίδα, την ασφάλεια, την απουσία του φόβου και τη μάθηση μεθόδων αντιμετώπισης απειλητικών καταστάσεων. Ενθαρρύνουν την ειρηνική διευθέτηση των συγκρούσεων, τις τεχνικές διαπραγμάτευσης, τονίζοντας τη σημασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της αλληλεγγύης και της ισότητας. Ένα αποτελεσματικό πρόγραμμα πρόληψης του εκφοβισμού είναι το Olweaus Bullying Prevention Program, (Olweaus, 1993).

Πρόκειται για ένα σύνθετο πρόγραμμα που εφαρμόζεται στο χώρο του σχολείου και περιλαμβάνει τρία στάδια:

- Το στάδιο της γενικής διαμεσολάβησης, κατά το οποίο υπογράφεται ένα γενικό συμβόλαιο μη βίας από τους μαθητές, δημιουργείται μία συντονιστική επιτροπή παρακολούθησης του σχολικού πλαισίου και εκπαιδεύεται το διδακτικό προσωπικό. Με βάση τα παραπάνω θεσπίζονται γενικοί κανόνες για την πρόληψη του εκφοβισμού και ενεργοποιείται ένα σύστημα επίβλεψης κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων
- Το στάδιο διαμεσολάβησης σε επίπεδο τάξης, κατά το οποίο, μέσα από την ανάπτυξη διαλεκτικής σχέσης, τη διεξαγωγή διαλόγου με γονείς και μαθητές, θεσπίζονται κανόνες κατά του εκφοβισμού, και
- Το στάδιο διαμεσολάβησης σε ατομικό επίπεδο, κατά το οποίο αναλύονται προσωπικά βιώματα και εμπειρίες βίας από τους μαθητές θύτες/θύματα.

Το εκπαιδευτικό σύστημα καλείται μέσω της κατάλληλης χρήσης μεθόδων και τεχνικών να μειώσει ή ακόμη και να εξαλείψει φαινόμενα, όπως η σχολική βία. Οι μέθοδοι και οι τεχνικές που χρησιμοποιούν τα προγράμματα αγωγής υγείας είναι κυρίως, βιωματικές και ενεργητικές, που καλλιεργούν χαρακτηριστικά, όπως η ομαδικότητα, η συνεργασία και η ανάδειξη της προσωπικότητας. Οι βιωματικές μέθοδοι αποβλέπουν στην ενίσχυση του αυτοσυναισθήματος, στην ενίσχυση της αυτοεκτίμησης του μαθητή και στην ανάπτυξη κοινωνικών και προσωπικών δεξιοτήτων προσαρμογής.

Τέτοιου είδους εκπαιδευτικές τεχνικές είναι η δραματοποίηση, το θεατρικό παιχνίδι, οι σχηματικές αναπαραστάσεις, η προσομοίωση ρόλων, η γνωστική ασυμφωνία, η επίλυση προβλημάτων και η χρήση μεταφορών. Το δραματικό παιχνίδι εμπεριέχει στοιχεία ελεύθερης έκφρασης, αυθορμητισμού, δημιουργίας, αλλά ταυτόχρονα πρόκειται για ένα παιχνίδι που πηγάζει από την πραγματική ζωή. Μέσα από το παιχνίδι το παιδί μαθαίνει εύκολα, γρήγορα αλλά και ευχάριστα.

Παράλληλα με τη χρήση των προαναφερθέντων διδακτικών προσεγγίσεων είναι αναγκαία η δημιουργία κοινωνικών, συμβουλευτικών και ψυχολογικών υπηρεσιών με σκοπό την πρόληψη της βίας. Σημαντική είναι η συνεργασία με τους γονείς και την τοπική κοινότητα, για την οργάνωση ομάδων αυτοβοήθειας και τη διεξαγωγή ενημερωτικών συναντήσεων. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να ενημερωθούν στη διαχείριση συναισθηματικών, ψυχικών και κοινωνικών συγκρούσεων, που λαμβάνουν χώρα στη σχολική αίθουσα και στην ευρύτερη κοινωνία, ώστε να μπορούν να εφαρμόσουν προγράμματα για την κοινωνική ένταξη των μαθητών και την πρόληψη της σχολικής βίας (Σώκου, 2002). Οι εκπαιδευτικές επισκέψεις, οι πολιτιστικές ανταλλαγές, οι συνεργασίες, αναπτύσσουν την επικοινωνία και την αυτοεκτίμηση.

Έγραψε ο Ευστράτιος Παπάνης, Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Αιγαίου

http://www.iatronet.gr/article.asp?art_id=6022